

4 ~ '93

Het moergebied bij Moerstraten

In 1985 begon stedebouwkundige Jos Cuijpers aan de vervaardiging van het bestemmingsplan "Dassenplas" bij Moerstraten. Alvorens voorstellen te doen voor de uitwerking van het plan, maakte de stedebouwkundige een inventarisatie van het gebied. Het onderstaande artikel is een deel van de toelichting die bij het plan hoort. De tekst van het artikel is gebaseerd op de toelichting van het ontwerp-bestemmingsplan "Dassenplas" dat nu in procedure is. De tekst dateert van enkele jaren geleden, maar dit doet aan de leesbaarheid niets af.

Cultuurhistorie.

Het gebied waarin de Dassenplas gelegen is, heet "Het Laag", zo genoemd vanwege de lage ligging. Het gehele gebied ligt beneden N.A.P. Eertijds was dit gebied bedekt met een laag veen (ook wel "moer" genoemd). Vóór de bedijking van deze streken, omstreeks de 14e eeuw, was de invloed van de zee groot. De bodem was voortdurend vochtig en afgestorven planten konden niet geheel wegroten. Zo ontstonden de dikke lagen veen.

Met de opkomst van de steden in de Nederlanden gedurende de late middeleeuwen, steeg de behoefte aan brandstof sterk. Bij gebrek aan hout zag men om naar een andere natuurlijke brandstof: veen. Het veen werd afgegraven, gedroogd en in blokken (turven) gesneden.

Ook in de omgeving van Moerstraten en het terrein waar nu de Dassenplas ligt, is vanaf de middeleeuwen veen gedolven. De turven werden per schip naar Bergen op

landgoed
Dassenberg

Ligne

Dassenplas

CULTUURHISTORIE

- gebied met middeleeuwse inrichting
- inrichting na 1500
- turfvaarten
- sporen van vervening
- versterkt huis (verdwenen)
- linie

getekend: Adviesbureau Cuijpers

Zoom of Steenberg en vervoerd, die toendertijd belangrijke centra voor de handel in moer waren.

Uit de literatuur is bekend, dat het belangrijkste centrum van moernering voor Steenberg en in het zuiden van Oudlands Polder lag, welk gebied een geheel vormde met Het Laag bij Moerstraten. Dit moerassige gebied werd in 1367, voor zover bekend, voor het eerst uitgegeven door de Heer en Vrouwe van Bergen op Zoom aan 37 personen, voornamelijk poorters van Steenberg en. Alle kopers mochten uit het moer "*vletten, mennen, varen ende keeren*" met hun turven en ze mochten vaarten aanleggen naar Steenberg en. Die waren bedoeld om de delfstof te vervoeren. Eén van die vaarten bestaat nog onder de naam "De Ligne". Deze naam herinnert aan een latere functie van deze waterloop, namelijk in de verdedigingslinie tussen Bergen op Zoom, via Fort Roovere, naar Steenberg en. Ingeval van oorlogsdreiging werd het gehele gebied geïnnundeerd.

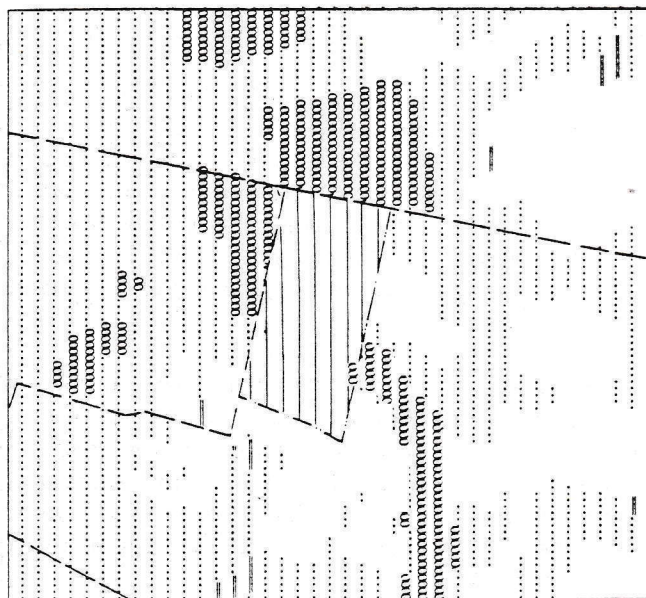
Na de zestiende eeuw werd de handel in turf in Steenberg en van steeds mindere betekenis. De winning van turf in Het Laag is tot ver in de negentiende eeuw doorgegaan, doch had toen allang niet meer de omvang van enkele eeuwen daarvoor. Nadat de betekenis van de moernering was verminderd zijn de gronden als agrarische grond in gebruik genomen.

Op diverse plaatsen in de omgeving van het gebied herinneren veenputten en het fijne netwerk van greppels en slootjes in het graslandgebied aan de vervening.

In het gebied komen diverse relict en voor, die een uiting zijn van de wijze, waarop de ruimtelijke structuur van het gebied tot stand is gekomen. Er is dan ook sprake van een zekere cultuurhistorische waarde in het gebied.

Als relict en zijn te noemen:

- Het patroon van wegen en sloten en het verkavelingspatroon, die reeds in de middeleeuwen hun

bouwland

... grasland

oo oo bos

||| water

AA A zandwinning

== bebouwing

— gemeentegrens

- - - plangrens

grondgebruik

4

beslag hebben gekregen en grotendeels ongewijzigd zijn gebleven.

- De waterloop de Ligne, zowel vanwege het feit, dat het een oude turfvaart betreft, als vanwege de functie ervan in de linie tussen Bergen op Zoom en Steenberghe.
- De fijnmazige slotenpatronen in diverse graslanden in deze omgeving, die zijn ontstaan door de verving.

Landschappelijke situatie.

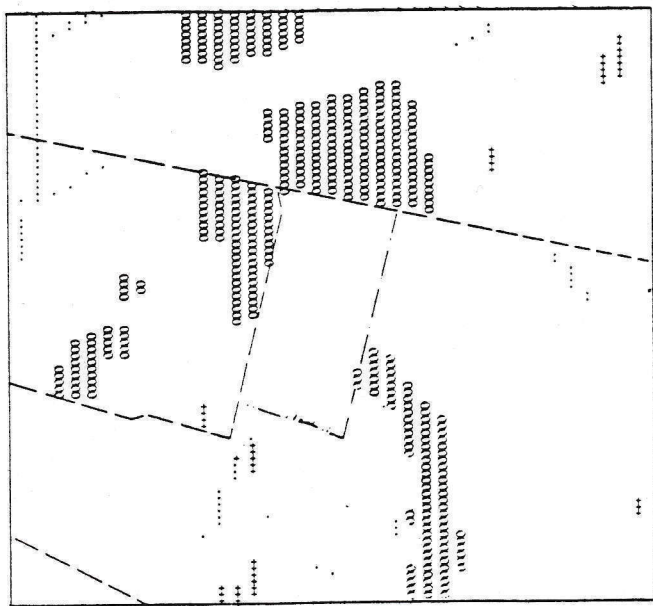
Om een goed bestemmingsplan te kunnen ontwerpen is een globale landschappelijke verkenning van de omgeving van het gebied uitgevoerd met behulp van het Geografische Informatieverwerkingssysteem "ELAS". De kaartjes bij dit artikel zijn uitdraaien van dit programma.

Het gebied wordt gekenmerkt door een grote mate van openheid, met name in de oostelijke richting. Visueel sluit dit open gebied aan bij en maakt deel uit van het open agrarisch gebied rondom de kern Moerstraten. In dit gebied komt zeer verspreid bebouwing voor en enige beplanting, die grotendeels uit bomenrijen bestaat. De aanwezigheid van struwelen en bosjes draagt bij tot de totstandkoming van een vrij natuurlijk aanvoelend landschapsbeeld.

Natuurlijke waarden.

In het hoofdstukje 'Cultuurhistorie' werd het totstandkomen van het gebied beschreven. Hieruit bleek reeds, dat een en ander heeft geresulteerd in een omgeving met bijzondere landschappelijke en natuurlijke waarden. Nabij het plangebied komen de volgende natuurgebieden voor:

1. Het Halsterense Laag (gemeente Halsteren).
Als laag, open en vochtig graslandgebied, gelegen tussen hogere gronden, die ten dele zijn bebost en waarop verspreid boerderijen voorko-

visuele landschapsbeschrijving

RUIMTE

grasland/bouwland

MASSA

· · · visueel transparante
beplanting/ bomenrijen

□ □ □ visueel gesloten beplanting

|||| bebouwing - laagbouw

--- gemeentegrens

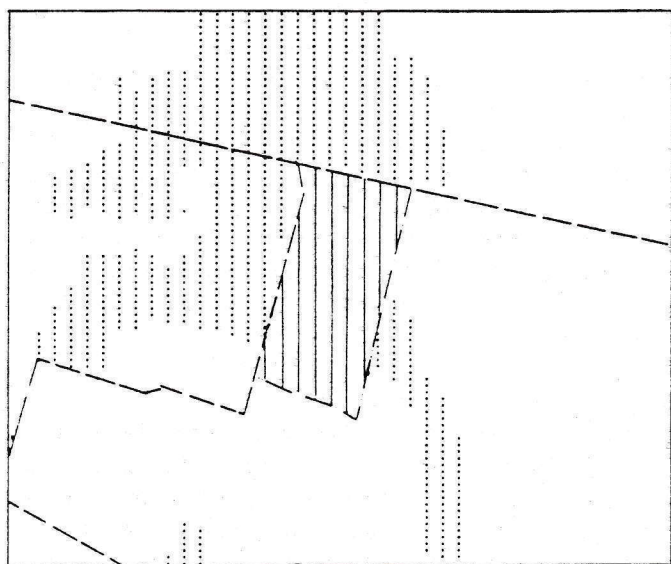
— — plangrens

men, neemt het Halsterense Laag een bijzondere plaats in. De zeer kleinschalige percelen zijn ook kenmerkend. Landschappelijk is het gebied dan ook zeer waardevol. In biologisch opzicht bezit dit gebied zeer grote mogelijkheden om er levensgemeenschappen tot ontwikkeling te brengen die kenmerkend zijn voor voor vochtige, halfnatuurlijke gronden, waarbij een grote soortenrijkdom op kan treden. Hierbij zijn het aanwezige microreliëf en de overgangen naar de omliggende, hogere en reliëfrijkere gebieden van essentiële betekenis. In het bijzonder dient dit opzicht ook de overgang naar de Dassenberg en het Oudlands laag te worden vermeld.

In het vochtige grasland van het Halsterense Laag komen fraaie vegetaties voor, zoals Krui-pend Struisgrad en Gewone Wederik. Het bosgebied kent een rijke schakering van verschillende houttypen waaronder wilgenstruiken en populieren.

2. Dassenberg (gemeente Steenberg).

Het landgoed Dassenberg is van vroeg-middeleeuwse oorsprong. De huidige inrichting is evenwel voornamelijk in de laatste eeuw en ten dele zelfs in de laatste tien jaar tot stand gekomen. Dit betreft met name de omvorming van bouw- en graslanden tot naalldhoutbossen en nabij de Ligne plaatselijk tot eikenhakhoutbosjes. Kleine stukken eikenbos op de hogere gronden, lanen, houtwallen en de afwisseling van bos met agrarische gronden, herinneren nog aan het vroegere landgoedkarakter. In de laagste delen heeft zich op natuurlijke wijze moerasbos kunnen ontwikkelen. Als elementen, die het karakter van het gebied mede bepalen, moeten tenslotte het water van het Zwarte Wiel en de Ligne, alsmede de rietgebieden daarlangs genoemd worden. Het geheel vormt een rijk gevarieerd, landschappelijk en biologisch zeer waardevol gebied. Met de binnen het gebied

vochtige milieus

bestaande hoogteverschillen en verschillen in bodemgesteldheid en invloed van het water, hangt een grote verscheidenheid in milieu-omstandigheden samen.

3. Elzenbos (gemeente Wouw).

In het kader van de ruilverkaveling Kruisland-Wouw is in de jaren tachtig ten oosten van het gebied bij de Dassenplas een strook grond ingeplant met elzen. Het betreft een oude veenader, die door de eeuwen heen herkenbaar is gebleven in het verkavelingspatroon. De aktuele waarde van dit gebied is, nu de beplanting enigszins op hoogte begint te komen, groot te noemen.

Het gebied zelf en het omringende agrarisch gebied binnen de gemeente Wouw, hebben een grote natuurlijke waarde, door de rol die dit gebied speelt als overgangszone en tevens als rustgebied en fourageergebied van bovengenoemde natuurgebieden over de gemeentegrenzen. Daarnaast is het gebied als vochtig grasland een goede biotoop voor diverse soorten weidevogels.

Belangrijk bij de beoordeling van de natuurlijke waarden in een gebied is het "meten" van de landschaps-ecologische waarden ter plaatse. Dit is mogelijk via een analyse-methode, waarbij ruimtelijk-ecologisch samenhangende deelgebieden worden onderzocht op hun horizontale en verticale samenstelling, relatieve zeldzaamheid en ontwikkelingsgraad. In de uitkomst worden de begroeiingsvormen ingedeeld in een waarderingschaal tussen uiterst weinig en uiterst veel. Voor het plangebied is de uitkomst van deze analyse weergegeven in figuur "relatieve begroeiingswaardering".

Hoewel het gebied zelf en het aansluitende gedeelte van de gemeente Wouw relatief laag ingeschaald zijn, wat de begroeiingswaardering betreft, moet worden geconstateerd, dat in de

uiterst weinig

:::: zeer weinig

oo oo zeer goed

--- gemeentegrens

— plangrens

relatieve begroeiingswaardering

onmiddellijke nabijheid daarvan belangrijke natuurwaarden aanwezig zijn.

Versterking natuurwaarden.

Ten noorden van de Dassenplas in het Oudlands Laag zijn er potenties aanwezig voor de versterking van de natuurwaarden. Door de grondwaterstand te verhogen zal de voedselrijke bodem bijzondere vegetaties kunnen voortbrengen. Ten westen van de Dassenplas is de grondwaterstand hoog, de bodem voedselarm en is de sloot en greppeldichtheid laag. In dit gebied kunnen grondwaterafhankelijke vegetatietypen worden aangetroffen. Ontwikkeling van deze vegetatietypen kan geschieden door dempen of afdammen van sloten of greppels, zodat de grondwaterstand wordt verhoogd. Ten zuiden van het plangebied zijn de condities voor ontwikkeling van deze grondwaterafhankelijke vegetatietypen al aanwezig.

Rosmalen, 1985.

Jos Cuijpers.

Geraadpleegde literatuur:

- Nota van het natuurbeschermingsconsulentschap van het Staatsbosbeheer in de provincie Noord-Brabant betreffende het natuur- en landschapsbehoud in het gebied van de ruilverkaveling Kruisland-Wouw.
- T. v.d. Brink en W. Thijssen: Een methode van landschapswaardering, in Stedebouw en Volkshuisvesting 1980, pag.547-555, 1982, pag.232-238, 1982, pag.301-307.
- Prof. dr. ir. F. M. Maas: Landschapskunde I, Delft 1982.
- M. Abrahams: Landschapsonderzoek; zoogdieren, amfibieën en reptielen, Noord-Brabant, RNV Noord-Brabant, oktober 1988
- Anonymus: Landschapsonderzoek; vegetatieonderzoek deel 1, 2 en 3, PPD Noord-Brabant, september 1986.
- F. Bongers: Landschapsonderzoek; waardevolle grondwaterafhankelijke vegetaties in West-Brabant, RNV Noord-Brabant, november 1988.

Deze uitgave werd mede mogelijk
door de financiële steun van de
Drankencentrale "Wouw" B.V.